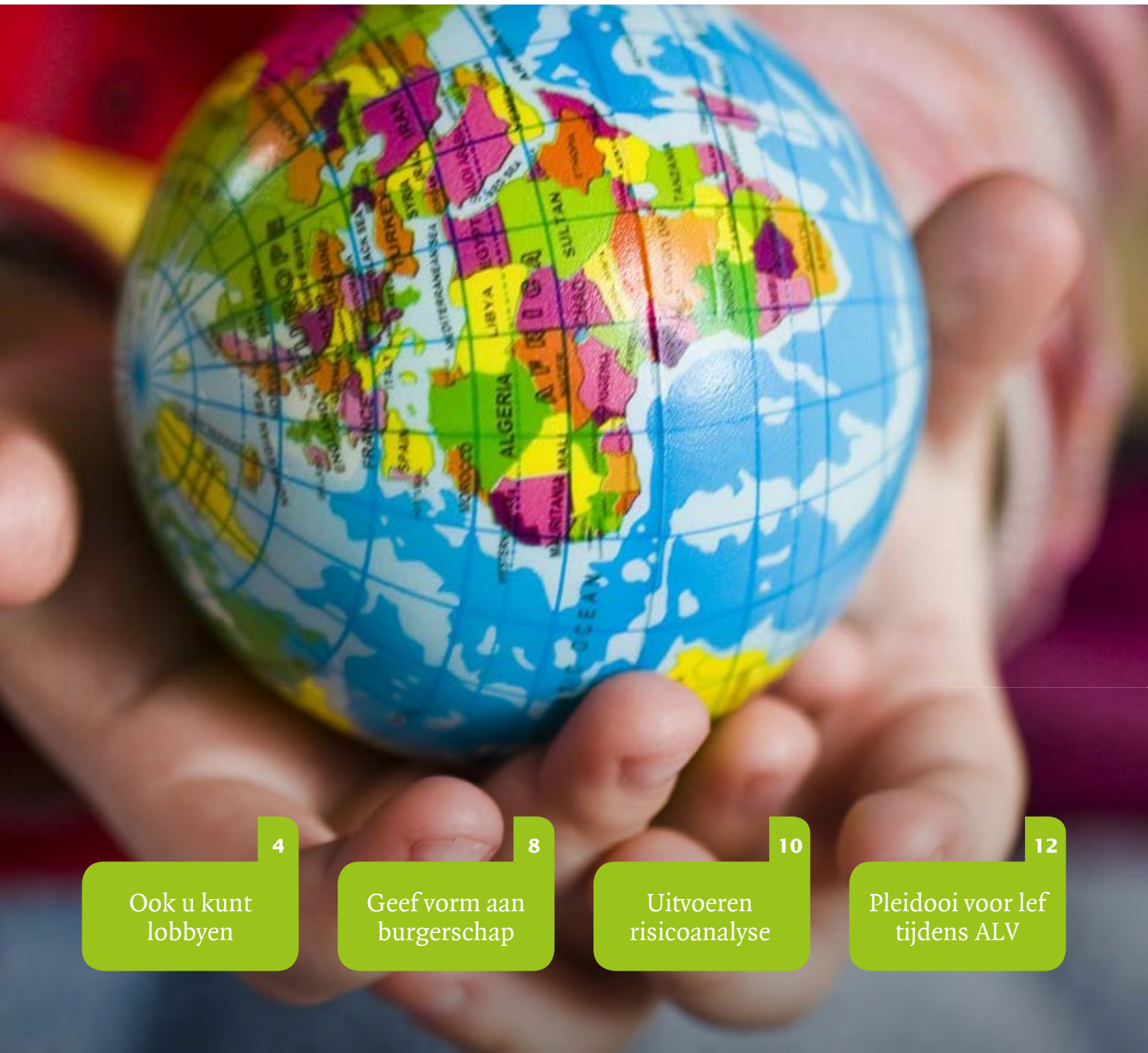

De VBS is het tijdschrift van VBS, netwerkorganisatie voor diversiteit, eigenheid en samenwerking in het onderwijs | december 2017 | jaargang 3 | nummer 4

4

Ook u kunt lobbyen

8

Geef vorm aan burgerschap

10

Uitvoeren risicoanalyse

12

Pleidooi voor lef tijdens ALV

Inhoud

- 3 Column Edward Moolenburgh
- 4 Lokale belangenbehartiging richting gemeente
- 6 Hoe kleine scholen elkaar kunnen versterken
- 7 Nieuws
- 8 Hoe geef je vorm aan burgerschap?
- 10 Zo voer je de risicoanalyse uit
- 12 Pleidooi voor lef en burgerlijke ongehoorzaamheid tijdens ALV
- 16 Nieuwe VBS-locatie bruist van energie
- 17 Nieuws
- 18 Wat betekent onderwijsvrijheid?

Colofon

De VBS is het tijdschrift van VBS, netwerkorganisatie voor diversiteit, eigenheid en samenwerking in het onderwijs. Het verschijnt vier keer per jaar en wordt gratis toegestuurd aan leden. Donateurs ontvangen, afhankelijk van hun bijdrage, eveneens het tijdschrift.

VBS aanvaardt geen verantwoordelijkheid voor de inhoud van bijdragen die door niet-VBS-medewerkers zijn geschreven.

Redactie Edward Moolenburgh, Peter Warnders en Steffie Bom (hoofd- en eindredactie)

Redactie-adres

Binckhorstlaan 36, 2516 BE,
Den Haag

T 070-331 52 52

E-mail redactie redactie@vbs.nl

@VBSonderwijs

www.vbs.nl

ISSN 2451-9707

Concept vormgeving Huis Communicatie

Vormgeving Lupadesign

Druk Dima - Media Groep b.v.

Fotografie VBS, tenzij anders vermeld

Wat zijn uw goede voornemens?

Menig organisatie werpt in december een blik op het afgelopen jaar. Wat is er allemaal goed gegaan, waar kunnen we van leren en wat worden de goede voornemens in 2018? Ook ik kon het niet laten...

Om te beginnen bestond dit jaar de grondwettelijke 'vrijheid van onderwijs' precies 100 jaar. Nog steeds is het een actueel thema. Een diversiteit aan scholen is waar VBS zich sterk voor maakt. Dat in Nederland nieuwe scholen mogen worden opgericht, vinden wij een groot goed. Dat wil niet zeggen dat het makkelijk gaat, laat staan dat onderwijsvrijheid vanzelfsprekend is. Het blijft een punt van aandacht, nu en in de toekomst.

Politiek gezien was het voor het onderwijs een onduidelijk jaar. Het nieuwe kabinet heeft lang op zich laten wachten. We hebben twee ministers van onderwijs gekregen in plaats van één. Vullen zij elkaar aan of zitten zij elkaar op den duur in de weg? Dat het onderwijsveld aandacht vraagt voor de huidige problematiek rondom de - ik zeg het bewust breed - lerarenagenda, kan ik alleen maar onderschrijven. Een langetermijnvisie vanuit de politiek ontbreekt echter en ook die is hard nodig. Kunnen we hier alle krachten bundelen?

Positief is wel dat het nieuwe kabinet - in woord althans - het voornemen heeft om de mensen in het onderwijs 'ruimte en verantwoordelijkheid' te geven. Ook is er ruimte om te experimenteren met 10 - 14 scholen. Thema's waar VBS voor staat. Laat scholen zelf invulling geven aan het onderwijs. Zo ook het thema burgerschap. Verderop in dit tijdschrift (*pagina 8*) leest u hoe u als school hier vorm aan kunt geven.

VBS zelf heeft ook niet stil gezeten. Het afgelopen jaar hebben we ons verder ontwikkeld tot een compacte kernorganisatie. We hebben nu een vast team aan mensen en een flexibele schil aan professionals, die onze organisatie en onze leden op allerlei gebieden ondersteunen.

En dit is de laatste column die ik achter mijn bureau aan de Bezuidenhoutseweg schrijf. Begin december gaan we namelijk verhuizen naar Bink 36 aan de Binckhorstlaan in Den Haag. Het wordt dé hotspot voor ondernemerschap, creatie & educatie genoemd. Het bruist er van energie en activiteiten en wie wil zo niet het nieuwe jaar ingaan?

Bruisen deed het ook tijdens de themabijeenkomst, na de ALV op 8 november jl. Vier sprekers met verfrissende en soms ook stoutmoedige ideeën ('toon lef en wees burgerlijk ongehoorzaam'), gaven hun kijk op het onderwijs. Voor een verslag, blader snel verder naar pagina 12.

De goede voornemens van VBS? We willen nog zichtbaarder zijn, zowel in het onderwijsveld als in de politiek. Dit doen we door op een moderne manier te netwerken, te verbinden en door het gesprek aan te gaan. Het liefst doen we dit samen met u. Doet u mee? Het zou een goed voornemen voor 2018 kunnen zijn.

Een hele fijne kerst en een knallend nieuwjaar gewenst! ■

Tekst
Edward Moolenburgh,
directeur VBS

Fotografie
Eleonora Moolenburgh

www.vbs.nl

emoolenburgh@vbs.nl

Lokale belangenbehartiging 'Iedereen kan lobbyen'

Tekst
Jaan van Aken

Fotografie
Pixabay

redactie@vbs.nl

www.vbs.nl

*De VBS masterclass
'Lokale Belangenbehartiging'
vindt plaats
op 20 februari 2018
in de middag.
Exacte tijdstip en
locatie volgen
via VBS-media.

Lokale belangenbehartiging door scholen en besturen richting gemeente gebeurt nog nauwelijks. Terwijl daar wel kansen liggen voor het onderwijs, volgens VBS-lobbyist Meüs van der Poel van Hofstaten Public Affairs. Vooruitblikkend op een VBS-masterclass lokale belangenbehartiging op 20 februari 2018 zegt hij: 'Benader actief een gemeente en zet ze op onderwijsgebied meer in beweging voor hun inwoners.'

Rotterdam investeert in sport en bewegen, en extra leertijd. Amsterdam heeft de Amsterdamse lerarenagenda om onder andere de ontwikkeling van leraren te stimuleren. 'Je ziet in toenemende mate dat gemeenten invulling geven aan lokaal onderwijsbeleid en de regierol pakken. Dat doen ze niet alleen bij onderwijsachterstanden. Met de verruiming van de rijksbegroting stijgt het gemeentefonds mee, dus is er in de gemeentebegroting ruimte voor nieuw beleid. Daar moeten VBS-scholen en -besturen bij willen zitten. Financieel valt er voordeel te behalen door te lobbyen bij gemeenten', betoogt van der Poel.

Actief benaderen

Lobbyen gebeurt nog weinig in het onderwijs, ziet Van der Poel. 'Scholen hebben zoveel moois in huis. Zet als schoolbestuur eens een lobby op. Benader actief een gemeente en zet ze op onderwijsgebied meer in beweging voor hun inwoners.' Dat hoeft niet ingewikkeld te zijn. 'Iedereen kan lobbyen. Je hoeft geen professional zijn voor een succesvolle lobby.'

Van Dale definieert lobbyen als: door gesprekken proberen belangrijke beslissingen te beïnvloeden.

'Lobbyen heeft iets in zich van recepties waar het aan de toeg wel even geregeld wordt. Maar er is niets mis met lobbyen. Het is heel gericht werken aan doelen die je wilt bereiken.' Zorg dus dat je focus aanbrengt, tipt Van der Poel. 'Over het algemeen pas je de regel van drie toe: je bepaalt drie onderwerpen waar je voor gaat de komende periode. Zeg wat je wilt en doe wat je wilt. Zorg daarbij dat je een oplossing hebt, want vaak lobbyen mensen tegen iets zonder een alternatief te bieden. Werk daarbij samen met andere besturen, je hoeft het niet alleen te doen. En blijf bij jezelf. Een school is een school, het hoeft niet een heel uitbundige activiteit te zijn.'

Do's en don'ts

Lobby op lokaal niveau niet voor werkdruk, regelgeving en arbeidsvoorwaarden, dat wordt landelijk besloten. 'Wel kun je lobbyen voor huisvesting, aanvullende programma's en projecten. Ik zie veel mogelijkheden voor meer verbindingen tussen cultuur, onderwijs en sport. Denk bijvoorbeeld aan een verlengde schooldag. Je kunt samen met sportverenigingen, culturele instellingen, de bibliotheek en de gemeente activiteiten organiseren zonder dat het primair een schooltaak is.'

Duurzaamheid is kansrijk

Ook duurzaamheid is een kansrijk thema. 'Als je je accommodatie aanpast, kun je wellicht een subsidiepotje gebruiken om het gebouw te verduurzamen en het binnenklimaat aan te pakken. Ook zie je dat scholen het traditionele schoolplein omvormen tot een 'groen plein' met meer groenvoorzieningen en natuurlijke sport- en spelmogelijkheden. Als je zo'n plein openstelt voor de buurt kan het heel goed deels door de gemeente gefinancierd worden.'

Raadsverkiezingen

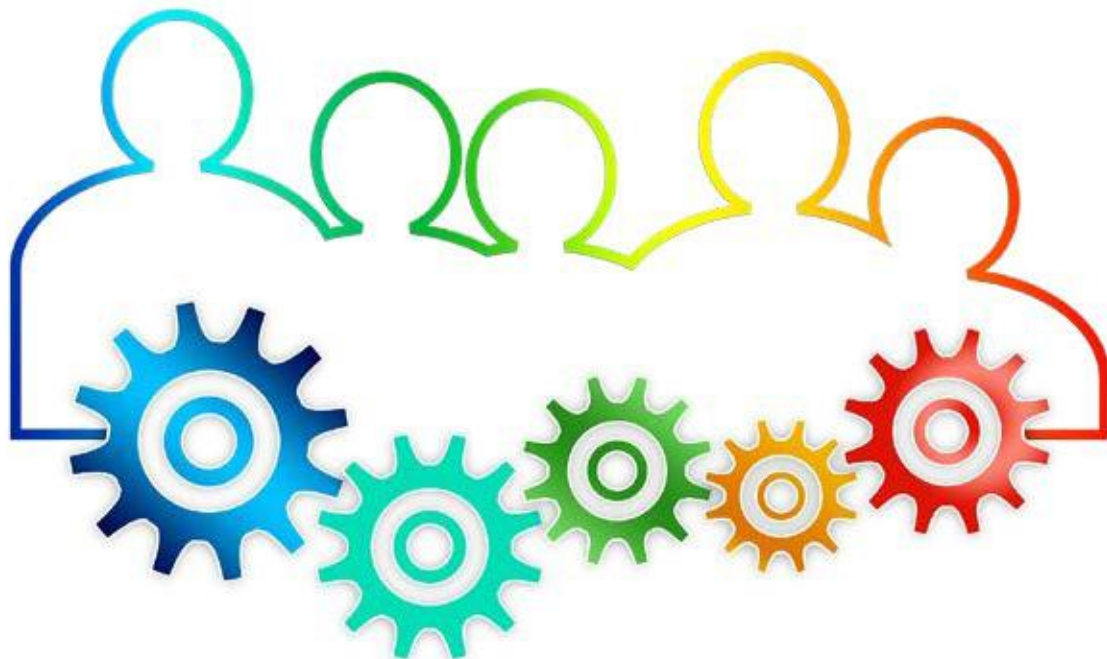
De aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen op 21 maart 2018 is de uitgelezen kans om te lobbyen richting gemeente. 'In de gemeente zijn het coalitieakkoord- en programma grotendeels bepalend voor het (onderwijs)beleid van de komende vier jaar. Gemiddeld onderhandelen partijen dit in anderhalve maand uit.' Er is dus relatief kort tijd om iets te bereiken. Van der Poel adviseert: 'Begin met je lobby bij de nieuwjaarsreceptie en ga door tot de gemeenteraadsverkiezingen. De kracht van VBS-scholen is dat ze heel goed weten wat ze willen. Nu gaat het erom de politiek en het lokale onderwijsbeleid te betrekken bij de school.'

De campagneperiode biedt verschillende mogelijkheden voor belangenbehartiging bij lokale politici. 'Gebruik je school voor je doelen en

organiseer een onderwijsdebat met lokale lijsttrekkers. Politici komen in verkiezingstijd graag hun verhaal vertellen, tegelijkertijd biedt een debat de gelegenheid om ook je eigen verhaal kwijt te kunnen.' Ook een werkbezoek of evenement is een goede aanleiding om politici op school uit te nodigen. 'Laat zien dat je er bent en wat je van ze wilt. En leg beloftes van politici vast, bijvoorbeeld door ze een manifest te laten ondertekenen en de foto via sociale media te verspreiden.' Een valkuil kan zijn dat je gemonopoliseerd wordt door één politieke groepering. 'Het gevaar is dat je dan andere partijen tegen je in het harnas jaagt, waarna je niks bereikt.'

Ook na de verkiezingen is het uiteraard zinvol contact te onderhouden. 'In veel gemeenten heb je een sportraad. Een onderwijsraad zie je echter zelden, terwijl dat een goede manier is om structureel overleg te voeren', oppert Van der Poel.

Voorafgaand aan de raadsverkiezingen organiseren VBS en Hofstaten Public Affairs een masterclass 'Lokale Belangenbehartiging'* voor VBS-leden. 'We willen de masterclass zo praktisch mogelijk houden. Het is heel leuk dat VBS dit initiatief neemt. Tot nu toe zijn er weinig voorbeelden van lokale lobby's in het onderwijs, ook niet door grote schoolbesturen, terwijl daar zeker kansen liggen.' ■

Hoe kleine scholen elkaar kunnen versterken

Tekst
Ronald Bakker,
 directeur Montessorischool
 Kralingen (Rotterdam)

www.
 montessorischoolkralingen.nl

Als directeur van een kleine school, in mijn geval een algemeen bijzondere school, ben ik behoorlijk druk. Dat geldt natuurlijk ook voor directeuren van grote scholen, met dat verschil dat zij vaak een bestuursbureau aan hun zijde hebben staan. Leiding geven, bijeenkomsten bijwonen en up-to-date blijven: alleen lukt het mij niet. Al jaren zoek ik dan ook de samenwerking op met gelijkgestemden. We hebben dezelfde problemen, leren van elkaar én versterken elkaar. Het profijt is enorm!

Zorg dat je zichtbaar bent

Zo is mijn school aangesloten bij de Federatie van Rotterdamse Algemeen Bijzondere Scholen (RABS). Het doel van deze federatie is mede het versterken van het algemeen bijzonder onderwijs in de regio Rotterdam. Dit pakken we onder andere op de volgende manier aan.

1. Veelvuldig directieoverleg

De directeuren van de algemeen bijzondere scholen ontmoeten elkaar om de zoveel weken. Omdat we tegen dezelfde dingen aanlopen, kunnen we goed ervaringen uitwisselen. Hoe de subsidieaanvraag is verlopen bijvoorbeeld. En heeft iemand al een protocol voor iets, dan kunnen we doorgaans een kopie krijgen. Door te overleggen en elkaar te steunen, hoeven we niet telkens opnieuw het wiel uit te vinden.

2. Aanwezigheid afstemmen

Er speelt veel op het gebied van onderwijs, zeker op gemeentelijk niveau. Het is voor ieder van ons niet te doen om overal aanwezig te zijn. Tegelijk moet je wel een vinger in de pap houden, bijvoorbeeld bij passend onderwijs. We bepalen samen wie er naar welk overleg gaat. De anderen worden dan door deze persoon vertegenwoordigd. In het directieoverleg volgt de terugkoppeling en is iedereen op de hoogte. We zijn én blijven zichtbaar hierdoor.

3. Samen hulp inkopen

Zelfs al verdelen wij onderling bijeenkomsten, dan nog is het onmogelijk om alles bij te wonen. Voor de belangrijkste bijeenkomsten schakelen we daarom geregeld Ben Mom in, senior adviseur van VBS. Hij weet wat er in het Rotterdamse speelt, dat helpt.

Samen doen

Naast dit alles behoort mijn school natuurlijk ook 'gewoon' tot een van de basisscholen in Rotterdam. In deze stad kent het basisonderwijs 21 schoolbesturen: 4 besturen van grote scholen en 17 besturen van kleine scholen. Het is zaak dat we onze krachten bundelen om voor onze belangen op te komen. De kleine schoolbesturen vormen een mooie pluriforme aanvulling op de grotere. Behalve dat we elkaar kunnen en moeten versterken, maakt dit het onderwijsveld een stuk interessanter. En waar het gaat om stemverhoudingen stellen we ons kritisch, doch constructief op. ■

Bespaar geld via de VBS-zorgverzekering

Binnenkort kunnen u en uw collega's weer kiezen: blijven zitten bij de huidige zorgverzekeraar of toch overstappen? VBS biedt in samenwerking met verzekeringspartner Aon twee zeer gunstige zorgverzekeringen aan bij Zilveren Kruis en OHRA. Met collectief voordeel, ruime keuze, optimale dekking, aantrekkelijke services en extra's. Denk aan een premiekorting van 10% op de basisverzekering en zelfs 15% op aanvullende verzekeringen. Interesse? Vraag de informatiefolder aan bij Aon via sylvia.pinatsis@aon.nl.

 sylvia.pinatsis@aon.nl

NL Montessori Vereniging 100 jaar

Begin november vierde de Nederlandse Montessori Vereniging (NMV) haar honderdste verjaardag. Deze mijlpaal werd in Den Haag gevierd bij de start van het montessoricongres, welk congres samen met Montessori Europe werd georganiseerd. Het thema was kinderrechten. Leerlingen presenteerden eigen, nieuwe rechten. Tevens was er de aftrap van een Learning Circle Kinderrechten. Doel was om leerlingen van montessorischolen uit heel Europa (maar daarbuiten mocht ook) in contact met elkaar te brengen, om samen invulling te geven aan kinderrechten.

 www.montessori.nl/5/665/verslag-100-nmv-amp-montessori-europe-congress-2017.html

De VBS downloads-pagina is vernieuwd! Op deze pagina kunt u verschillende handreikingen downloaden die de VBS-netwerkregisseurs voor u hebben ontwikkeld. Zie www.vbs.nl/ledenvoordeel/downloads

Wilt u meer weten over het stichten van scholen?

VBS merkt dat er veel nieuwe initiatieven worden gestart voor het stichten van scholen. Deze initiatieven zijn verspreid door heel het land en lopen qua onderwijsconcepten uiteen. Dat is goed nieuws! Het wetsvoorstel 'meer ruimte voor nieuwe scholen' gaat ook door. Met de nieuwe wet ontstaat meer ruimte om op basis van een onderwijsconcept een school te beginnen. Wilt u meer weten over schoolstichting of heeft u zelf een initiatief? Neem contact op met VBS.

 www.vbs.nl/vbs/nieuws/meer-initiatieven-schoonstichting

Hoe gaat u om met gescheiden ouders?

Elke school krijgt er wel eens mee te maken: gescheiden ouders van leerlingen. De juristen van VBS krijgen veel vragen van schoolbesturen en directeuren over hoe ze in verschillende situaties met gescheiden ouders moeten omgaan. In een artikel heeft VBS – aan de hand van relevante wetgeving en uitspraken van rechters, geschillen- en klachtencommissies – de meest voorkomende situaties uiteen gezet en toegelicht. Het artikel geeft inzicht in de problematiek en biedt concrete handvatten hoe u hiermee om kunt gaan.

 www.vbs.nl/bestanden/MOD_art_helpdeskGescheiden_ouders_2017.pdf

Op de hoogte blijven van het laatste nieuw over diversiteit, eigenheid en samenwerking in het onderwijs? Volg ons op Twitter (@VBSonderwijs), Facebook en LinkedIn.

Stel dat je leerlingen na het eindexamen nog een week terug in de klas krijgt. Wat ga je met ze doen? Waarschijnlijk de school uit, de samenleving in. Onderzoeken welke invloed ze zelf hebben op maatschappelijke thema's die ze aan het hart gaan. Ook uit enquêtes blijkt dat een meerderheid van docenten het klaarstomen van leerlingen voor de democratische samenleving het belangrijkste doel van het onderwijs vindt. Hoe vertaal je dit als school naar de praktijk? Een gesprek met Bram Eidhof, actie-onderzoeker bij het Instituut voor Publieke Waarden.

Hoe geef je vorm aan burgerschap?

Tekst
Redactie VBS

Fotografie
Renée Frissen

www.publiekewaarden.nl

Gelaagde definitie

In zijn boek dat deze maand verschijnt 'Voorbij de Machteloosheid – over het ontwikkelen van burgerschap in het onderwijs' doet Eidhof een voorstel voor een gelaagde definitie van burgerschap. 'De overheid mag best specifieker zijn als het om burgerschap gaat. Want veel scholen vinden de huidige wettelijke opdracht te vaag. Maar zo specifiek als dat ze het nu doet – het verplicht stellen van het Wilhelmus en het bezoeken van musea - gaat echter veel te ver. Sterker nog, ik vind het weinig respectvol naar de professionaliteit van scholen en docenten.'

'Mijn voorstel is dat de overheid in plaats van een definitie een aantal consensusdoelen opstelt, gebaseerd op de functies van de democratische rechtstaat. Doelen waar vrijwel iedereen het over eens is. Wat mij betreft zijn het er vier: i. het kunnen oplossen van conflicten op een zo vreedzaam en rechtvaardig mogelijke

manier, ii. het vermogen tot continue verandering via collectieve en democratische besluitvorming, iii. het bestrijden van willekeur en iv. het bestrijden van machtsmisbruik.'

'Met duidelijkere consensusdoelen weten scholen wat er van ze verwacht wordt. Daarmee wordt de burgerschapsopdracht minder vrijblijvend, en worden scholen verplicht om over basiswaarden van onze democratische rechtsstaat les te geven. Bijvoorbeeld dat mannen en vrouwen gelijk zijn voor de wet. Staat een school hier anders in, dan is dat prima. Als ze beide standpunten

maar behandelt. Zo krijgt de school de vrijheid om haar standpunt te uiten en tegelijk behoudt de leerling haar autonomie om zelf een mening te kunnen vormen', aldus Eidhof.

Eigen invulling

De doelen kun je vervolgens vertalen naar competenties die leerlingen zouden moeten bezitten bij het verlaten van de school. Zoals het kunnen omgaan met conflicten, het samen kunnen nemen van besluiten, of het tegengaan van discriminatie en machtsmisbruik. Op welke manier je dit onderwijst, mag iedere school vervolgens zelf weten.'

'Betrek docenten en leerlingen bij de invulling van burgerschaps-onderwijs: wat vinden zij belangrijk?'

‘Dat is het voordeel van de consensusdoelen’, stelt Eidhof. ‘Ze laten veel ruimte voor scholen over om ze op de uitdagingen en ontwikkelingsfase van leerlingen af te stemmen. Scholen kunnen er bovendien zelf doelen aan toevoegen, gebaseerd op de eigen waarde-oriëntatie. Zo creëer je schoolspecifieke doelen. Daarbij is het van belang om docenten erbij te betrekken: wat vinden zij belangrijk? Ten eerste omdat het prettig is voor een docent om op je collega’s te kunnen terugvallen. Daarnaast heeft het doceren van basale normen en omgangsvormen alleen zin als iedere docent dit doet.’

Leerlingen betrekken

‘Vroeg of laat moeten scholen ook de leerlingen erbij betrekken. Ga het gesprek aan en verifieer wat er leeft. Hoe denken zij over thema’s als onrechtvaardigheid, ongelijke machtsverhoudingen, seksuele intimidatie en milieu? Wat willen zij leren als het gaat om burgerschap? De een zal zich meer senang voelen bij een rol als vrijwilliger, terwijl de ander juist kritisch een thema onder de loep wil nemen. Wil je leerlingen echt motiveren, dan laat je hier ruimte voor. Zo ontstaat persoonlijke relevantie.’

Curriculum

Of je het nu als vak, in vakoverschrijdende projecten of binnen bestaande vakken onderwijst, is volgens Eidhof niet zo van belang. ‘Zolang er maar mensen specifiek verantwoordelijk zijn voor de kennisoverdracht. Tegelijkertijd moeten de basisnormen overall terugkomen, bijvoorbeeld ook bij wiskunde. Het gaat er dan vooral

om dat je als wiskundedocent ook de pedagogische vaardigheden hebt om incidenten of debatten in de klas als leermoment te benutten.’

‘Hoe dan ook vergt het aanleren van burgerschapscompetenties oefening. Neem het thema eigenbelang. Het staat mensen in beginsel vrij om hun eigenbelang na te streven. Ben je echter met een grote groep, dan is het wel verstandig om met de belangen van anderen rekening te houden. Doe je dat niet, dan kan ook jouw belang worden geschaad. Dat noemt Alexis de Tocqueville het welbegrepen eigenbelang. Zo kun je zeggen dat je niet wilt bijdragen aan de gezondheidszorg van anderen. Als er een virus uitbreekt dan zal die – door het niet behandelen van personen die besmet zijn geraakt, door een tekort aan financiële middelen – ook jou raken. Let wel: het verplaatsen in en combineren van andere perspectieven en belangen zijn complexe emotionele en cognitieve vaardigheden, die je echt moet oefenen.’

Taalvaardigheid

Taal speelt hierbij ook een belangrijke rol. ‘Omdat taalontwikkeling hand in hand gaat met de ontwikkeling van burgerschapscompetenties. Maar ook omdat samenwerken en bediscussieren van maatschappelijke thema’s een bepaald taalniveau vergen. Je ziet soms dat scholen enthousiast aan een programma beginnen, maar dat het stopt omdat het nog te talig is voor kinderen. Dan moet je dus eerst met de taalvaardigheid van de leerlingen aan de slag.’

Feedback

‘Burgerschapsonderwijs is alleen iets waard als het ook iets oplevert. Belangrijk is daarom dat je enigszins systematisch en structureel een feedbackloop organiseert. Dat klinkt als een pleidooi om te meten, maar dat is het niet. Het is veel meer een pleidooi om inzichtelijk te maken of je als school zoden aan de dijk zet of niet. Je wilt tenslotte dat leerlingen er iets van opsteken, het gevoel hebben in de toekomst het verschil te kunnen maken, of verandering te kunnen aanbrengen in de maatschappij. Of je nu via rollenspellen, interviews, vragenlijsten of portfolio’s achterhaalt of leerlingen bepaalde vaardigheden hebben ontwikkeld, maakt niet uit. Als het maar gebeurt.’ ■

Zo voert u de risicoanalyse uit

Tekst

Nienke Daniëls,
senior juridisch adviseur

 n.daniels@vbs.nl
helpdesk@vbs.nl

[www.vbs.nl/ledenvoordeel/
vbs-helpdesk](http://www.vbs.nl/ledenvoordeel/vbs-helpdesk)

Scholen zijn vanaf 25 mei 2018 verplicht een Privacy Impact Assessment uit te voeren, ofwel een risicoanalyse. Dit is vastgelegd in de nieuwe Europese Privacywet. Kort gezegd gaat het om het in kaart brengen van privacyrisico's, om vervolgens te bepalen hoe deze te beperken.

Makkelijker gezegd dan gedaan. Hoe pakt u het aan? Wie betreft u erbij?

Het uitvoeren van een risicoanalyse stimuleert organisaties om proactief na te denken over privacy. Wat is de impact van bestaande en nieuwe projecten op privacy? Welke risico's lopen betrokkenen? Kan het ook op een andere manier, die minder verstreckende gevolgen heeft voor de privacy? Na het uitvoeren van de risicoanalyse moet een school maatregelen treffen om de risico's te beperken.

Zelf doen of uitbesteden

Scholen kunnen de risicoanalyse zelf uitvoeren. Ze kunnen het ook uitbesteden. Met de komst van de Europese Privacywet verschijnen er steeds meer organisaties op de markt die gespecialiseerd zijn in het uitvoeren van risicoanalyses. Zij hebben kennis, expertise en ervaring in huis, wat een voordeel is. Daar staat tegenover dat veel van deze organisaties zich richten op het bedrijfsleven en niet op het onderwijs. Houd hier rekening mee. Verder hangt er een prijskaartje aan uitbesteden. Kleine scholen, waar dus veel VBS-leden onder vallen, kunnen het zich vaak niet veroorloven.

Wie erbij betrekken

Het heeft sterk de voorkeur om meerdere personen bij de uitvoering te betrekken. In ieder geval de persoon die binnen de school het meest zicht heeft op de gegevens van personeel en leerlingen. Dat is meestal iemand van ICT of van personeelsorganisatie. Zij hebben toegang tot de gegevens en weten hoe het staat met de beveiliging. Dan nog iemand van het bevoegd gezag en iemand

van de personeelsgeleding. TIP: Denk ook eens aan personen buiten de school. Heeft een ouder veel expertise op dit gebied, nodig hem of haar uit om mee te denken.

Hoe dan ook zorgt een multidisciplinair team voor verschillende invalshoeken, wat de risicoanalyse ten goede komt. Immers, wat een groot risico is voor een leerkracht hoeft dat nog niet te zijn voor de schooldirecteur en vice versa. Is het samenbrengen van een team om welke reden ook niet mogelijk? Laat dan de risicoanalyse door één persoon uitvoeren, maar zorg wel dat een review door het bestuur en/of de directie plaatsvindt.

Overzicht opstellen

Het gaat erom de privacyrisico's die de school (mogelijk) loopt te achterhalen. U start met het maken van een overzicht van alle situaties waarbij persoonlijke gegevens worden verwerkt. Denk aan het invullen van het intakeformulier of het verwerken van resultaten in een online leerlingvolgsysteem.

Per situatie gaat u vervolgens na welke risico's u loopt. De risico's zitten 'm veelal in het kwijtraken van (online) gegevens, danwel in een slechte beveiliging waardoor onbevoegden (online) toegang kunnen krijgen. Hoe u de specifieke risico's per situatie omschrijft, dat mag u zelf weten. Hoe u het ook omschrijft, zorg dat het begrijpelijk is en de schrijfwijze consequent wordt doorgevoerd. Dit vereenvoudigt eventuele discussies achteraf.

‘Een multidisciplinair team zorgt voor verschillende invalshoeken, wat de risicoanalyse ten goede komt.’

Impact bepalen

Per risico maakt u vervolgens een onderscheid tussen de kans dat het optreedt en de impact die het heeft. Kennisnet maakt hierin het volgende onderscheid: klein, middelgroot en groot.

Er bestaat een kleine kans wanneer het risico minder dan jaarlijks kan voorkomen, een middelgrote kans wanneer het risico meerdere keren per jaar voorkomt en een grote kans wanneer het risico dagelijks kan voorkomen. Verder heeft het risico een kleine impact als het om een verstoring van niet-primaire processen gaat die alleen intern merkbaar zijn, een middelgrote impact als het om een verstoring van een primair proces gaat, die extern merkbaar is maar snel is opgelost, en een grote impact als het om een verstoring van een primair proces gaat dat leidt tot langdurige (reputatie)schade.

Nemen van maatregelen

Het overzicht van situaties waarbij gegevens worden verwerkt, de risico's die de school loopt, de kans dat de risico's optreden en de impact daarvan: neem het op in een rapport. De laatste stap is dan het nemen van maatregelen voor (in ieder geval de grootste) risico's die uw school loopt. Leg per maatregel in het rapport vast wie verantwoordelijk is, wanneer deze persoon het gaat oppakken en wanneer de maatregelen getroffen moeten zijn. Zorg dat het bevoegd gezag akkoord is met de werkwijze zoals opgenomen in het rapport.

Aandachtspunten

Het uitvoeren van de risicoanalyse is geen eenmalige opdracht maar een continu proces. Verandert uw verwerking van persoonsgegevens omdat u nieuwe technologie (bijvoorbeeld een ander leerlingadministratiesysteem) gaat gebruiken of gaat u gegevens voor een nieuw doel verzamelen? Het opnieuw uitvoeren van een risicoanalyse kan dan verplicht zijn.

Heeft uw school een functionaris gegevensbescherming (FG), dat moet u hem om advies vragen bij het uitvoeren van de risicoanalyse. Zijn advies moet u in het rapport opnemen, alsook wat u ermee heeft gedaan. Verder heeft de FG de taak de uitvoering van de risicoanalyse in de gaten te houden.

Tijdsbesteding

Hoe lang het proces duurt, hangt af van de grote van de school en de mate van gegevensverwerking. Een kleine school zou in vier sessies een en ander goed op papier moeten kunnen zetten. Hier gaat zeker wel een maand overheen. Overigens hoeft de risicoanalyse op 25 mei 2018 nog niet af te zijn. Kunt u aantonen dat u ermee bezig bent, dan is het goed. ■

Uitvoeren risicoanalyse: plan van aanpak

1. Multidisciplinair team samenstellen;
2. Overzicht maken verwerking persoonlijke gegevens;
3. Per verwerking risico's bepalen;
4. Kans en impact van risico's inschatten;
5. Maatregelen nemen om risico's te beperken;
6. Jaarlijkse evaluatie.

Pleidooi voor lef en burgerlijke ongehoorzaamheid tijdens ALV

Lef, visie, autonomie en burgerlijke ongehoorzaamheid, daar pleitte onderwijsadviseur Wessel Stet voor tijdens de Algemene Ledenvergadering van VBS op 8 november 2017. Annette Dölle, medeauteur van 'Nooit af in het onderwijs', brak een lans voor meer samenwerking en digitalisering in het onderwijs. En VBS-lobbyisten Meüs van der Poel en Henriëtte Kievit spraken over kansen voor het onderwijs om te lobbyen bij de politiek.

Tekst
Jaan van Aken

Fotografie
Rinus van Denderen

www.vbs.nl

'Het onderwijs bruist en vonkt en ontwikkelingen gaan steeds sneller. De 96e Algemene Ledenvergadering (ALV) is een goed moment om - los van de dagelijkse hectiek - met elkaar van gedachten te wisselen over 'beweging in het onderwijs', het thema van vandaag'. Hiermee opent VBS-directeur Edward Moolenburgh het avondprogramma van de ALV op 8 november 2017 in Kontakt der Kontinenten in Soesterberg.

Easycratie

Eerste spreker Annette Dölle interenieert in het sociaal en publiek domein, heeft een onderwijsachtergrond en is medeauteur van 'Nooit af in het onderwijs'. Ze initieerde onder meer Keep It Clean Day. 'Vijftigduizend mensen ruimden zwerfafval op en voor 0 euro hadden we een schoner land. Ook zonder papier en geld kun je de onderwijsorganisatie inrichten', stelt ze. Dölle houdt een enthousiast en bevlogen verhaal tegen bureaucratie. Martijn Aslander, met wie ze samen 'Nooit af in het onderwijs' schrijft, bedacht easycratie als tegenhanger van bureaucratie. 'Als je aan de slag gaat zonder papieren plannen en geld, gaan ontwikkelingen veel sneller. Zodra plannen op papier staan lijkt het klaar te zijn, dat geldt ook voor het onderwijs. Vaak is dat voor de werkvloer

echter helemaal niet het geval en betreft het alleen verantwoording naar Den Haag. Daarom schreven we 'Nooit af in het onderwijs'. Het zou mooi zijn als de zorg, onderwijs en duurzaamheid permanent 'in bèta', in ontwikkeling, zijn.'

Gebruik open source technologie

Dölle is voorstander van meer digitalisering in het onderwijs. 'We geven jaarlijks 400 miljoen euro uit aan vijf grote educatieve uitgeverijen. Dat bedrag kun je ook anders besteden, om zo de werkdruk te verlagen.' Scholen zouden vaker gebruik moeten maken van open source technologie, vindt ze. 'Ik stond als interim-docent voor een brugklas met een nieuwe methode Nederlands van 70 euro per leerling, waarin een tekst over Hyves stond, toen al achterhaald. 'Wat is Hyves?', vroegen de kinderen van 12. 'Facebook maar dan anders', zei ik. Ik ben toen zelf lesmateriaal gaan maken. Gebruik open source technologie en werk samen.'

Een van de aanwezigen reageert: 'Ik ben heel blij dat je met open source software komt. Dat is een brede gedachte in het onderwijs, maar wordt nog weinig toegepast.' Dölle oppert enthousiast: 'We zouden tegen leraren kunnen zeggen: plaats alle

‘Schoolleider kan groot effect hebben op het leren van kinderen.’

lessen en materiaal op één platform en iedereen binnen VBS mag daar gebruik van maken.’

Ze noemt TextExpander als voorbeeld van digitalisering. ‘Dat is software die je combineert met Outlook. Antwoorden in mails die je vaak schrijft, koppel je aan een code. Weet je hoeveel uren je dan bespaart met bijvoorbeeld mailtjes aan ouders?’, roept ze. Leerlingen in haar klas gebruiken een woordenboek-app. ‘Het voordeel is dat je niet met zware boeken rondsjuift en dat het woordenboek automatisch geüpdatet wordt door de uitgever. Alleen moet je uitleggen dat leerlingen in de les niet op Whatsapp of sociale media mogen, en dat doen ze dan niet; dat heet vertrouwen.’

Kom van je eiland af

Een antwoord voor een vraagstuk in een specifiek veld, komt vaak uit een ander veld, staat in ‘Nooit af in het onderwijs’. Dat pleit voor samenwerking. ‘Door meer samen te werken heb je antwoorden op vraagstukken veel sneller voorhanden dan wanneer je op een eilandje blijft zitten, omdat het je het toch al goed doet.’ Dölle refereert aan het essay ‘The strength of weak ties’ van de Amerikaanse socioloog Mark S. Granovetter. ‘Je zoekt vaak mensen op waar je al verbinding mee hebt, want die ken je al. Granovetter zegt: juist een persoon waar je een zwakke verbinding mee hebt, kan jou voorstellen aan een heel veld nieuwe mensen met andere ideeën. Ook voor oplossingen voor werkdruk en het lerarentekort zouden we op die manier om ons heen kunnen kijken.’

Fixed en growth mindset

Daarna breekt Wessel Stet, oud-leerkracht, -directeur en nu adviseur bij HCO in Den Haag, een lans voor lef, visie, autonomie en burgerlijke ongehoorzaamheid bij schoolleiders. ‘Er komen veel innovatieve ideeën van buiten de school in. Een schoolleider moet daarin keuzes maken en dat kan onder tijdsdruk soms lastig zijn.’ Hij legt het verschil tussen een fixed en growth mindset uit. ‘Bij een fixed mindset ga je er vanuit dat capaciteit een vaststaand gegeven

is en bij een growth mindset zie je wat nieuws juist als een kans om te leren en te ontwikkelen. Als schoolleider moeten we werken vanuit een growth mindset: hoe kunnen we kinderen zo goed mogelijk helpen bij het leren.’ Stet wil daarbij uitgaan van onderzoek dat bewezen effectief is voor het leren van kinderen. ‘Een effectgrootte van 0,4 is de gemiddelde groei van een leerling in een jaar, onderzocht de Nieuw-Zeelandse onderwijswetenschapper John Hattie. Hij heeft gekeken wat daar invloed op heeft. Zittenblijven heeft bijvoorbeeld een tegengesteld effect en een leraar kan juist meer dan een gemiddelde groei uit kinderen halen.’

Onderwijskundig leiderschap

De schoolleider kan een groot effect hebben op het leren van kinderen, blijkt uit onderzoek van Hattie. ‘De vorm van leiderschap maakt

wel verschil. Transformationeel leiderschap gaat over inspireren, motiveren en een hoog niveau van autonomie. Onderwijskundig leiderschap onder meer over lesobservaties en interpreteren van toetsresultaten. Onderwijskundig leiderschap heeft een veel groter effect op het leren van kinderen dan transformationeel leiderschap, volgens Hattie.'

Dit betekent dat een schoolleider keuzes moet maken. 'Wat doe ik wel en niet? Hoe maak ik tijd om de klas in te gaan en met leerkrachten in gesprek te gaan over onderwijs? Wat doen we goed in ons onderwijs en waar blijkt dat uit?' De rol van de leraar is essentieel. 'Het allergrootste effect heeft volgens Hattie collective teacher efficacy. Dat is het gezamenlijke geloof van leraren dat ze samen een doel kunnen verwezenlijken en het verschil kunnen maken voor leerlingen. De druk is hoog op scholen, dus dat vraagt lef, visie, autonomie en burgerlijke ongehoorzaamheid. Zoals trendwatcher Farid Tabarki zei: een leerkracht moet vooral burgerlijk ongehoorzaam zijn en daar ruimte voor krijgen, maar hij mag niet denken dat autonomie hetzelfde is als doen waar je zin in hebt.'

‘Onderwijs zou permanent in bèta, in ontwikkeling, moeten zijn.’

Lef en burgerlijke ongehoorzaamheid

Wat ziet u aan voorbeelden van lef, visie, autonomie en burgerlijke ongehoorzaamheid, vraagt Stet aan de zaal via een online tool. 'Weigeren het leerlingvolgsysteem in te vullen, want ik heb toch mijn eigen administratie', vult een bestuurder in. Hij licht toe: 'Het getuigt van lef, maar het is ook een ingewikkeld gesprek. De leraar kreeg een knoop in haar buik toen ze van de schoolleider haar eigen manier moest loslaten. Ik heb begrip voor haar en voor de schoolleider die structuur wil aanbrengen, maar ik word toch geacht op te treden.' Andere reacties zijn: 'Ik mag geen geld van het schoolbudget aan zonnepanelen besteden, dan ga ik maar crowdfunden. En een leraar in het vso gebruikte een hond als therapie en beloning voor leerlingen. Dat mocht niet van de inspectie, maar we zijn het blijven doen.' Een mooi voorbeeld van burgerlijke ongehoorzaamheid, sluit Stet af. 'Ik hoop dat u na vanavond lef, autonomie, visie en burgerlijke ongehoorzaamheid meeneemt om het leren van kinderen te verbeteren.'

Lobbyen

Vervolgens geeft VBS-directeur Edward Moolenburgh aan dat VBS haar rol als belangenbehartiger wil verstevigen en eigentijdser wil maken. 'We hebben een ontbijt met Tweede Kamerleden gehad, bezoeken Kamerleden en houden contact met bewindspersonen en hun medewerkers, en dat doen we samen met u als leden en met

VBS-lobbyisten Henriëtte Kievit en Meüs van der Poel van 'Hofstaten Public Affairs'.

Van der Poel voorspelt dat het kabinet rond de zomer van 2019 klaar is met het uitvoeren van het regeerakkoord, en dat biedt kansen. 'De plannen daarna komen uit cirkels rond de politiek, zoals de adviesraden en onderwijsorganisaties waar ook VBS een rol in speelt. Dat biedt mogelijkheden om accenten te plaatsen voor het beleid richting 2020', denkt hij.

Kievit heeft als lobbyist van NOC*NSF veel ervaring in Den Haag. 'Vanuit sport hebben we iets te bieden, we willen meedenken. Als iedereen kan sporten leidt dat tot meer sociale cohesie, betere schoolprestaties en minder verzuim op werk en school. Die visie zijn we gaan uitdragen. VBS-leden hebben ook allemaal een visie: ieder kind verdient onderwijs dat bij hem past en scholen hebben ruimte en autonomie nodig. Onderwijsorganisaties hebben gezamenlijk gekeken wat voor samenwerking kunnen we smeden. De vraag is nu: welke claim wil je voor het volgende kabinet neerleggen? Als je daarbij samenwerkt kun je een heel eind komen', verwacht Kievit.

Ook op gemeentelijk niveau zijn er mogelijkheden om de belangen van het onderwijs te behartigen. De aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen op 21 maart 2018 biedt daartoe goede kansen. 'Het onderwijsbeleid wordt steeds meer decentraal bepaald. De doordecentralisering van onderwijshuisvesting biedt bijvoorbeeld kansen: kies voor doordecentralisatie of niet, onderhandel met de wethouder en maak goede afspraken', zegt Van der Poel. 'Er ligt een mooie uitdaging voor ons allen om te bekijken wat er in verschil-

lende gemeenten speelt en hoe we dat effectief kunnen beïnvloeden', reageert Moolenburgh. VBS en Hofstaten Public Affairs zullen voor de raadsverkiezingen een masterclass lokale belangenbehartiging organiseren.

‘Welke claim wil het onderwijs voor het volgende kabinet neerleggen?’

Inspirerende avond

Moolenburgh blikt terug op een inspirerende avond. 'Lef, autonomie, visie en burgerlijke ongehoorzaamheid zijn al 96 jaar het dna van VBS.' VBS-voorzitter Wobine Buijs sluit de avond op ludieke wijze - op rijm - af. Haar kernboodschap: ieder kind verdient onderwijs dat bij hem past en hier werken we samen aan. Thema's hierbij zijn diversiteit, samenwerking en eigenheid, want dat is waar VBS voor staat. ■

Tekst
Miriam Leget,
 Management assistent

mleget@vbs.nl

www.vbs.nl

Nieuwe VBS-locatie bruist van energie

De plek voor ondernemerschap, creatie en educatie: dat is BINK36 in Den Haag. Op 4 december 2017 verhuist VBS naar dit pand, waarin meer dan 350 (startende) creatieve en innovatieve ondernemers zijn gehuisvest. Ik coördineer deze verhuizing van A tot Z en wat ben ik enthousiast! Als je daar binnenkomt, barst het van de energie en activiteiten. Er is altijd reuring, erg verfrissend. Het onderwijs is in beweging en VBS ook.

Ik werk sinds 2001 bij VBS. Ik ben begonnen als secretaresse en sinds 2002 voer ik verschillende directie-ondersteunende functies uit. Als management assistent werk ik nauw samen met de directeur. Naast de ondersteuning verzorg ik beleidsmatige zaken, bijvoorbeeld op het gebied van HR, IT, CRM en contractbeheer. Voor mijn collega's ben ik vaak het aanspreekpunt, zoals ook nu met de verhuizing. Iedereen is best wel verknocht aan ons huidige kantoorpand aan de Bezuidenhoutseweg. Toch gaan we vol energie naar de Binckhorstlaan. We trekken onze oude vertrouwde jas uit, en een nieuwe kleurrijke jas aan.

Openheid en delen

Jarenlang bewaarde archieven zijn uitgezocht. Samen hebben we onnodige papieren in containers gegooid. Dat geeft een opgeruimd gevoel. Qua ICT gaan we er ook op vooruit. Eerder dit jaar gingen we al over op Windows10 en Office

2016, daar komt Voice over IP bij. En waar we nu nog met tien medewerkers door het hele gebouw verspreid zitten, zitten we op de nieuwe locatie bij elkaar op één kamer. Dan kunnen we lopende zaken direct delen. Vanuit kostenooqpunt is BINK36 ook een vooruitgang. Omdat het een bedrijfsverzamelgebouw is, delen we facilitaire zaken met elkaar.

Verbinding houden

Naast dit alles regel ik de gangbare zaken rond een verhuizing: van het inventariseren van alle spullen op het oude kantoor tot het inrichten van het nieuwe kantoor. Daarbij worden alle collega's nauw betrokken. Belangrijk is ook dat we tijdens de verhuizing bereikbaar blijven voor onze leden, zodat zij altijd een beroep op ons kunnen doen. Die logistiek goed regelen, is mijn uitdaging.

Energie en inspiratie

De verzameling van professionals in het gebouw is wat ons trekt. Dat geeft energie en inspiratie, die we goed kunnen gebruiken in het advies naar onze leden. We nodigen hen dan ook van harte uit. Zowel op het nieuwe kantoor als in het sfeervolle restaurant op de topetage van het gebouw, kunnen we bezoekers ontvangen. De bereikbaarheid is perfect, zeker straks met de Rotterdamsebaan. Wij gaan vol enthousiasme deze nieuwe episode van VBS in. We zien u graag in BINK36! ■

Creëer ouderbetrokkenheid met de oudertool van VBS

Heeft u het gevoel dat niet alle ouders uw schoolvisie ondersteunen? Merkt u een gebrek aan betrokkenheid van sommige ouders bij het schoolleven van hun kind? Wilt u graag dat iedereen goed weet wat u als school allemaal doet? Deze vragen hebben allemaal te maken met het begrip ouderbetrokkenheid. Om meer betrokkenheid van ouders te creëren, ontwikkelde VBS samen met vier VBS-scholen een simpel te gebruiken tool. Door middel van stellingen met gedachteoefeningen en tips, kunt u ontdekken waar kansen en mogelijkheden liggen wat betreft het verhogen van ouderbetrokkenheid. De tool vindt u op onze website.

 www.vbs.nl/themas/ouders--school/oudertool

Wilt u op de hoogte blijven van alle actuele ontwikkelingen binnen het onderwijsveld, relevant voor uw school? Meld u dan (gratis) aan voor onze digitale nieuwsbrief via onze website. www.vbs.nl/aanmelden-nieuwsbrief

Trots zeg ik vaarwel

Partir, c'est mourir un peu, ook bij een zelfgekozen afscheid. Na bijna tien jaar samenwerken beëindigen VBS en ik onze professionele relatie. Het einde van een tijdperk. De Verenigde Bijzondere Scholen is uitgegroeid tot VBS, een netwerkorganisatie voor diversiteit en samenwerking in het onderwijs met een actief en zichtbaar communicatiebeleid. De journalist en eindredacteur in mij is opgegroeid tot een allround change en communicatieconsultant en coach/sparring partner. We hielpen elkaar worden tot wat we vandaag zijn.

Trots

Als er één gevoel is dat het beste past als ik terugblik op onze samenwerking, dan is het wel trots. Ik ben trots op wat VBS heeft bereikt. Trots op haar aanpassingsvermogen aan het onderwijslandschap en op de manier waarop zij inspeelt op de behoeften van scholen. Vooral ook trots op het belang dat VBS steeds meer schonk aan communicatie. Trots hoe de organisatie haar zichtbaarheid vergrootte. Trots op al die leden die tegen de stroom in blijven staan voor eigenheid en diversiteit in het onderwijs. Al slaakte ik heel soms wel een zucht als eigenheid in eigenwijsheid ontaardde bij het aanpassen van zinsneden.

Nostalgie

De ontvangst door Hans Verboon aan de Bezuidenhoutseweg ('Thee is te ingewikkeld, water?') was een bijzondere start van onze samenwerking. Het eindredacteurschap van – toen nog – VBSchrift breidde zich al snel uit tot journalistiek werk. Er kwam strategisch communicatie-advies bij. Samen dachten we na over visie, missie en kernboodschappen en hoe deze in de praktijk naar concrete acties te vertalen. Memorabele sessies (met thee) in Den Haag, Utrecht en Breda.

Kleur

Met de jaren vershoten we geregeld van kleur: van de groen-oranje blokjes, via de gele wolkjes naar het blauw-groene blad van de huidige huisstijl. Met de verandering in kleuren kwam er ook meer ruimte voor een verandering in schrijfstijl. De discussies over lange wollige zinnen verdwenen. Het doet me plezier te zien dat VBS tegenwoordig kort en krachtig communiceert, en zelfs actief is op Twitter, Facebook en LinkedIn. Een ding bleef onveranderd: het warme VBS-nest waar zorg voor het bijzonder onderwijs op 1 staat. VBS was meer dan zomaar een klant. Naast trots ben ik vooral ook dankbaar voor de boeiende samenwerking al die jaren. Het ga jullie goed en wie weet kruisen onze paden nog eens!

Akke Tick

VBS bedankt Akke Tick voor de prettige samenwerking en haar tomeloze inzet de afgelopen jaren!

 www.linkedin.com/in/akketick/

 www.facebook.com/akke.tick

Wat betekent onderwijsvrijheid?

100 Jaar vrijheid van onderwijs werd op 17 november 2017 gevierd met een drukbezocht congres in Doorn. VBS was een van de profielorganisaties die samen dit congres organiseerden. Meerdere gerenommeerde sprekers gaven hun visie op het huidige onderwijsbestel en de toekomst hiervan. Een belangrijk thema was de houdbaarheid van het duale onderwijsbestel.

Tekst
Evelien Beguin

Fotografie
Leen Bregman

Arie Slob, de nieuwe minister voor Basis- en Voortgezet Onderwijs en Media opende de dag met een vlog. 'Onderwijsvrijheid is een prachtig onderwerp om vandaag bij stil te staan. Het is een van de mooiste verworvenheden in Nederland.' Dagvoorzitter Ruben Maes ging daarna het gesprek aan met de zaal. 'Wat betekent onderwijsvrijheid? Is het vandaag de dag nog hetzelfde?' De reacties vanuit de zaal verschilden. De een zag de leerkrachten bijvoorbeeld als rolmodel voor een levenswijze, een ander vond dat een kind de vrijheid moet krijgen om zelf zijn of haar identiteit vorm te geven.

Acceptabele modellen

Ben Vermeulen, hoogleraar en specialist in het Nederlandse en internationale onderwijsrecht, ging dieper in op de vrijheid van onderwijs in relatie tot maatschappelijke ontwikkelingen.

'De basis van artikel 23 van de Grondwet staat nog fier overeind, alleen de uitvoeringswetten zijn wezenlijk veranderd. En dat is goed. Als je kijkt naar de mogelijkheid van een onderwijsbestel, zijn er wat mij betreft drie acceptabele modellen. Allereerst de gevestigde kerk, waarbij het geloof sterke invloed heeft op het onderwijs. Dan de pluralistische coöperatie, waarin vele levensbeschouwingen in het onderwijs tot hun recht komen. Nederland is daar bij uitstek een voorbeeld van. Ten derde

het seculiere model, met een scherpe scheiding tussen kerk en staat. Risico hier is dat naast staatscholen, bijzondere scholen vanuit particulier initiatief ontstaan. De gelijkheid in niveau en kansen vermindert, omdat veelal de toplaag de particuliere initiatieven kan ontplooiën.'

Cafeteria of kleine kosmos

Vermeulen benadrukte dat burgerschapsvorming steeds belangrijker wordt in het onderwijs. 'Wij leven in een democratische rechtstaat, waar iedereen ruimte moet hebben. De een is voor het aanbieden van verschillende godsdiensten, als een soort cafetariamodel. De ander vindt een ingroeimodel beter; eerst leren in een kleine kosmos, geënt op de thuissituatie, en van daaruit groeien. Ik vind het goed dat in ons onderwijsbestel het individualistische en het collectivistische gedachtegoed beide een plek hebben.'

Komende generatie

Na de pauze pleit Maarten Simons, als hoogleraar verbonden aan het Laboratorium voor Educatie en Samenleving van de KU Leuven, voor een vrijheid van onderwijs die ligt bij de komende generatie. 'Schoolse vrijheid gaat ervan uit dat iedereen alles kan leren. Dat 'wie en wat we zijn' is ontkoppeld van 'wie of wat we kunnen worden'. Kinderen krijgen een elementaire vorming, een basisvorming en een interessevorming. Wij zijn geneigd jonge mensen te vormen naar ons beeld. Maar wat brengt ons leven van vandaag en morgen? Er komen nieuwe aspecten, noem de digitalisering. Misschien is het algoritme van

'In de toekomst is onzekerheid de enige zekerheid en verandering de enige constante.'

Google wel basiskennis. Vandaar mijn pleidooi om de komende generatie de ‘drager’ van de vrijheid van onderwijs te laten zijn.’

In debat

In een debat met vertegenwoordigers vanuit het onderwijs komen verschillende denkwijzen naar voren. Cansen Cadans (bestuurder van een islamitische school) en Bart Jan Spruyt (oud-docent reformatische school) vinden het evident dat iemand een persoonlijke ontwikkeling doormaakt. ‘Het is belangrijk dat je een identiteit hebt in een pluriforme samenleving’, aldus Cadans. Flora Breemer (beleidsadviseur Vereniging Openbaar Onderwijs) vindt dat we naar een nieuw stelsel moeten kijken: ‘Waarom diversiteit niet van meet af aan meegeven?’ Ook Cees Molsbergen (directeur-bestuurder scholengemeenschap Erasmus College in Zoetermeer) vindt dat we vanuit een democratische gedachte niet de verschillen moeten benadrukken, en dus voor samenwerkingsscholen moeten gaan.’

Die samenwerkingsscholen ziet ook Miek Laemers, hoogleraar onderwijsrecht, ontstaan. Zij vertelt in haar boekpresentatie ‘Houdbaarheid van het duale bestel’ dat openbaar onderwijs verbijzondert, en het bijzonder onderwijs zich verder opent. ‘Bij gelijkheid in rechten, moeten verschillen mogelijk blijven. Zolang er ruimte is voor pluriformiteit, is er ruimte voor het duale bestel.’

Passende middelen

René Kneyber van de Onderwijsraad gaat in op onderwijskwaliteit en de bemoeienis van de overheid. ‘Ik vind dat er een bredere definitie van kwaliteit moet komen, waarin ook zaken als socialisatie, persoonsvorming en cyclisch werken

aan kwaliteit een plaats hebben. Het gaat om vorming van de leerling én om vorming van de samenleving. De bekostiging vanuit de overheid richt zich nu op basiskwaliteit, het ontbreekt aan middelen om aan de hoge ambities van de maatschappij te voldoen.’

Droomschool

Daarna gaat de groep deelnemers uiteen. De ene groep krijgt een lezing van Miek Laemers en Pieter Huisman, bijzonder hoogleraar onderwijsrecht, over de toekomst van het onderwijsrecht. De andere deelnemers denken in groepen na over hun droomschool. Daar zijn veelgehoorde geluiden: een doorlopende leerlijn van 2-18 jaar, gelijke kansen, jezelf ontplooiën en leren samenleven, en verbinding maken tussen verleden, heden en toekomst. Dit laatste vormt een mooi bruggetje naar trendwatcher Farid Tabarki. Hij ziet een droomschool als een school waar je je eigen ‘zijn’ kunt leren en van daaruit de verbinding maakt met de samenleving en de rollen die je daarin kunt innemen.

Vloeibare samenleving

‘We gaan naar een vloeibare samenleving’, aldus Tabarki. ‘Onzekerheid is de enige zekerheid en verandering is de enige constante. We krijgen meer flexibiliteit en individueel maatwerk. Technologie maakt individuele leerprocessen steeds beter mogelijk, nadrukkelijk samen met de docent. We gaan van een opleiding met baangarantie naar werkgarantie. Naar loopbanen waarin mensen meerdere rollen kunnen vervullen. De school wordt een netwerk, waarin we met veel mensen verbonden zijn. Het gaat om burgerschap, samen leven en samen creëren.’ Een mooie afsluiting van het congres. ■

**VBS IS
VERHUISD!**

U bent welkom op ons nieuwe adres:

VBS
Binckhorstlaan 36, M119
2516 BE Den Haag
T 070 - 331 52 52

De koffie staat klaar op ons nieuwe kantoor in Bink36,
dé hotspot voor ondernemerschap, creatie & educatie in Den Haag.

www.vbs.nl
www.bink36.nl

070-331 52 52

Verbindend voor diversiteit in onderwijs